

gaskar – denne koloniale ekspansionspolitik skyldes, at en flåde som vor ikke kan klare sig uden sikre havne, forsvarsværker og forsyningscentre overalt ved verdenshavene. Se blot på Verdenskortet!

Mine herrer, dette er overvejelser, som enhver patriot må give sin fulde opmærksomhed. Betingelserne for søkrigsførelse har forandret sig drastisk (...) Intet krigsskib, lige meget, hvor perfekt det er bygget, kan transportere mere kul, end det bruger på to ugers sejlads. Og et skib uden kul er et vrak på verdenshavene, hvem som helst kan erobre det. Skibe har behov for havne, hvor de kan søge tilflugt og modtage beskyttelse, forsvar og forsyninger (...) Det er derfor, vi har brug for Tunesien; det er derfor, vi har brug for Saigon og Indokina; og det er derfor, vi har brug for Madagaskar (...) og vi skal aldrig forlade disse steder! (...) Mine herrer, i dagens Europa lever vi i en atmosfære af konkurrence, og vi er omgivet af rivaler, som vi ser rejse sig overalt omkring os – nogle forbedrer deres hær og flåde, andre udmærker sig ved en hurtigt voksende befolkning. I et Europa eller snarere et univers, der er indrettet på denne måde, vil en politik, der sigter mod tilbageholdenhed eller manglende deltagelse, være den direkte vej til forfald! I vor tid er nationers storhed udelukkende bygget på deres handlinger og ikke på det lys, deres fredsvenlige institutioner kan sprede. Oplysning uden handling, uden at tage del i verdens anliggender, uden at deltage i de europæiske alliancer og uden at deltage i ekspansionen i Afrika eller Asien – hvis en stor nation vil leve på den måde, vil den give afkald på sin storhed og i løbet af kort tid synke fra stormagtsstatus til at blive en tredje- eller fjerderangs nation.

2. © Dadabhai Naoroji: Fordelene ved det britiske styre af Indien (1871)

Dadabhai Naoroji (1825-1917) var med til at starte Kongrespartiet i 1885 og blev dets præsident i 1886 og igen i 1906. Naoroji hørte til den moderate fløj inden for Kongrespartiet og fik stor indflydelse på Gandhi.

Fordelene ved det britiske styre

Menneskerettigheder: Afskaffelse af suttee (enkebrænding) og barnemord. Bekæmpelse af dacoitter (landevejsrøvere), thuggee (religiøst samfund, som levede af mord og plyndring), pindarees (lejesoldater, der blev betalt ved ret til plyndring) og andre af det indiske samfunds plager. Tilladelse til nyt ægteskab for hinduer. Det er storartede resultater, som enhver nation kunne være stolt over, og som er enestående i verdenshistorien.

Civilisation: Uddannelse for både piger og drenge. Selvom den endnu kun er delvist indført, er det et uvurderligt fremskridt, som gradvist vil føre til bekæmpelse af overtro og mange andre moralske og sociale onder. Genoplivelse af Indiens egen fremragende litteratur i ændret og forædlet skikkelse ved kontakten med den vestlige oplysning.

Politik: Ro og orden. Ytringsfrihed og pressefrihed. Større politisk viden og ambitioner. Forbedret administration i de indisk-ledede delstater. Sikkerhed for liv og ejendom. Frihed for undertrykkelse forårsaget af despotiske herskeres luner og grådighed og for ødelæggelser forårsaget af krig. Lighed for loven (indimellem dog forvansket af partiskhed til fordel for europæere). Rådighed over højt uddannede administratører, der har gennemført de ovennævnte resultater.

Materielt: Lån til jernbaner og kunstvandring. Udvikling af enkelte værdifulde produktioner, såsom indigo, te, kaffe, silke etc. Forøget eksport. Telegraf. Generelt: I den senere tid et langsomt fremvoksende ønske om at behandle Indien rimeligt, som betroet gods. Gode hensigter. Ingen anden nation har nogensinde haft muligheden for at udrette et så storslået arbejde. Jeg håber, at jeg har givet et retfærdigt billede af fordelene, og hvis jeg har glemt noget af vigtigheden, vil jeg med glæde indføre det. Jeg værdsætter, lige som mine landsmænd, hvad England har gjort for Indien, og jeg anerkender, at Indiens genrejsning kun kan gennemføres af englænderne. Nu kommer vi til ulemperne.

Ulemperne ved det britiske styre

Menneskerettigheder: Intet. Alt under denne overskrift er altså til fordel.

Civilisation: Som jeg allerede har sagt, er der ikke nået så meget, som man kunne ønske, men det regner jeg dog ikke for en ulempe. Der er trods alt gennemført mange ting.

Politik: Gentagne brud på løfter om at give de indfødte en rimelig og retfærdig andel i den overordnede administration af deres eget land. Dette har medført forringet tillid til britisk ordførelse. Politiske aspirationer og det legitime krav om at blive hørt i forbindelse med lovgivning og skatteudskrivning er blevet efterkommet i meget lille grad, og den indiske befolkning bliver således ikke behandlet på lige fod med englænderne, for hvem repræsentation er en medfødt ret. I konsekvens heraf sker der en fuldstændig forbigåelse af de indfødtes følelser og synspunkter. Det store problem med den manglende udvikling af kundskaber og praktisk administrativ erfaring hos inderne er, at ingen kan vejlede de kommende generationer.

Økonomisk: Al opmærksomhed er rettet mod at finde på nye beskatningsmuligheder uden tilsvarende bestræbelser på at øge befolkningens muligheder for at betale. Konsekvensen er, at skatterne – både de landsdækkende og de lokale – fremstår som undertrykkende og en kilde til ærgrelse. Den urimelige finansielle fordeling mellem England og Indien, dvs. opkrævningen af 100 millioner i Indien foruden dækningen af de hjemlige udgifter, skønt det engelske finansministerium bevilger næsten 3 millioner til kolonialadministrationen.

Materielt: Den politisk bestemte pengeoverførsel fra Indien til England på mindst 500 millioner (lavt sat) foruden renter, det vil sige flere tusinde millioner. Den fortsatte overførsel af over 12 millioner om året med stigende tendens. I konsekvens

heraf den stadigt stigende fattigdom i Indien, bortset fra, hvad der kommer tilbage i form af lån til jernbaneanlæg og kunstvandig og ekstraprojektene siden 1850 p. gr. a. den amerikanske krig.² Selv med den lettelser af de materielle vilkår i Indien således, at de fattigste har mindre end 2 pence om dagen og nogle få laser, kort sagt at de lever på et eksistensminimum. Hungersnød, som englænderne ville have været i stand til at forhindre, hvis de havde gjort deres pligt som en god og intelligenter regering. Den politik, der er blevet gennemført i de sidste 15 år med at bygge jernbaner og kunstvandsanlæg giver anledning til håb og har allerede medført gode resultater, som englænderne får æren af; hvis denne politik bliver fortsat, vil de opnå stor anerkendelse og tilfredshed. Forøgelse af eksporten uden passende kompensation, tab af produktionsvirksomheder og færdigheder. Her slutter jeg ulemperne.

Konklusion: For at opsummere det hele, har det britiske styre været moralsk – en stor velsignelse; politisk – på den ene side ro og orden, på den anden side brøler; materielt – øget fattigdom, som dog er mildnet ved lån til jernbaner og andre ting. Inderne kalder det britiske system for "Sakar ki Churi," kniven af sukker. Det vil sige, at der ikke er nogen undertrykkelse, alting er blødt og sødt, men det er stadig en kniv. Jeg nævner det, for at I skal kende disse følelser. Vores store ulykke er, at I ikke kender vores behov. Hvis I kendte vores virkelige ønsker, har jeg ikke den mindste tvivl om, at I ville øve retfærdighed. Det britiske folks ånd er ærligt spil og retfærdighed.

² Den Amerikanske Borgerkrig, 1861-65. Ekstraprojektene skyldtes stærkt stigende bomuldspriser på grund af lavere amerikansk produktion.

3. © R. Kipling: Hvid mands byrde

Den britiske forfatter og journalist Rudyard Kipling (1865-1936) skrev digtet *The White Man's Burden* i 1899. Digtet kan både læses som en kompromisløs tilslutning til imperialismen som middel til at civilisere de primitive, og som en advarsel om imperialismens omkostninger, eller som en satire over de selvretfærdige europæere. Digtet er oversat af forfatteren Tom Kristensen.

Så løft en hvid mands byrde -
Send ud den bedste søn -
At tjene andre racer
For en landflygtigs løn;
Hos rådvildt folk og vilde
At tage tunge tårn -
En tvær og kuert stamme,
Halvt djævel og halvt barn.

Så løft en hvid mands byrde -
Den vilde krig for fred -
Fyld hungersnødens munde
Og slå al sygdom ned;
Og når et mål er nærvet,
Et mål for andres vel,
Se døes og hedensk dårskab
Slå ned hvert håb om held.

Så løft en hvid mands byrde -
Ej fyrsters gyldne magt,
Men slid som gadefejr, -
En hverdag uden pragt.
De havne, I ej bruger,
De veje, I ej går,
Byg dem af liv, I lever,
Og af den død, I får.

Så løft en hvid mands byrde -
Høst lønnen og vær glad:
Fra dem, I hjælper: Vrede,
Fra dem, I vogter: Had -
Fra dem, I (langsomt!) lokker
mod lyset: hyl, besat:
"Hvi drev I os af trældom
Og sød, ægyptisk nat?"

Så løft en hvid mands byrde -
Lær tålsumt at se til
Og sløre rædselens trussel
Og sløve hovmøds spil;
Ved åbenlys forklaring
Et hundred gange mindst
At søge andres fordel
Og skaffe dem gevinst.

Så løft en hvid mands byrde -
Og ingen mindre sag -
Og tal ej højt om frihed.
Det råber, man er svag.
Tal højt eller sagte,
Lad falde eller stå,
Det måler tavst folk Eder
Og Eders guder på.

Så løft en hvid mands byrde -
Læg barnedrømmen bort -
Om lauren let i hænde,
Og æren uden tort.
Da vinder Eders manddom,
Når trælse år svandt hen,
En hyldet, køligt skærpet,
En dom fra ligemænd.

5. © Uddrag af Grønlandskommissionens betænkning (1851)

I løbet af 1800-tallet blev der i Danmark nedsat flere kommissioner for at studere de grønlandske forhold og fremsætte planer om, hvordan den grønlandske befolkning kunne hjælpes frem til en civiliseret tilværelse.

De indfødte står altså, og må i det mindste i en lang tid vedblive at stå på et barnligt standpunkt. De lader hver dag sørge for sig, følger deres øjeblikkelige luner og tilbøjeligheder og er som en følge deraf lette at forlokke. Spirituøse drikke, luksusartikler, flitterstads, snurrepiberier og slikkerier foretrækker de ofte for ting, der kunne være dem til nytte eller endog er aldeles nødvendige for dem. En total frigivelse af handelen ville derfor tidligere eller senere medføre folkets ruin. – Den private handlende, som nedsatte sig i Grønland, eller spekulanten, som muligvis i handelsanliggender ville berejse kysterne, ville kun arbejde på snarest muligt at få det størst mulige overskud og derfor sælge så dyrt og købe så billigt som muligt. På grund af mangel på kontrol, som det er umuligt at føre i Grønland, ville brændevin blive et almindeligt betalingsmiddel, den bedste del af nationen, erhvervene, ville efterhånden svækkes og tilintetgøres, folkemængden ville aftage i samme forhold, i hvilket den nu tiltager, og grønlanderne ville da inden kort tid være bragt længere tilbage, end da de første danske etablissementer blev anlagt der i landet.

Selv om man ville tilsidesætte det hensyn, som staten bør tage til grønlandernes tarv, ville al fordel ved handelen for europæerne efterhånden ophøre ved de indfødttes udryddelse, da kun produktionen i det større kan tilvejebringes ved hjælp af de indfødte, og landets klima og naturforhold er alt for afskrækkende, til at man kan vente, at nogen egentlig kolonisation kan finde sted der (...) Som en følge af handels frigivelse og de indfødtes successive aftagen og endelige udryddelse ville fordelene ved handelen efterhånden ophøre, og den private ville da foretrække at høste i en kort tid så meget desto mere og ikke tage noget hensyn til fremtiden.

Anderledes forholder det sig derimod, så længe handelen vedbliver at være i regeringens hænder. – Ikke for handelsfordelens skyld, men af humanitetshensyn er hidtil under monopolet et beskyttelsessystem for grønlanderne stadig blevet gennemført. Af denne grund kunne de indfødte kun undtagelsesvis erholde brændevin, og det i yderst ringe kvantiteter, luksusartikler har ikke fået nogen betydelig udbredelse, og, når det har været nødvendigt af hensyn til de indfødtes tarv, har man endog nægtet at indhandle produkter, som de ikke selv kunne undvære. I dette hensyn bliver de også understøttet med levnedsmidler, når misfangst eller sygdom forårsager mangel iblandt dem, mens man på den anden side har truffet sådanne foranstaltninger, at de ikke derved forværrer til dovenskab eller lediggang.

(...) Som en følge af det barnlige standpunkt, som i det mindste den store masse af Grønlands befolkning endnu indtager, er det nødvendigt, at den, når den ikke skal gå aldeles til grunde, står under et formynderskab, som ikke hensigtsmæssigt synes

at kunne betros i andres hænder end statens, men i al fald næppe i den private købmands. Et sådant formynderskab ville dog ikke ophøre, fordi handelen blev frigivet; thi den, der er i besiddelse af handelen, vil udøve formynderskabet, og forholdene i Grønland medfører, at handelen på dette land i reglen vil vedblive at være monopoliseret (...) Endelig er der al sandsynlighed for, at om handelen blev frigivet, ville den blive monopoliseret af enkeltmand, og såfremt der ikke blev taget forholdsregler derimod, ville den sikkert meget snart gå over i fremmede nationers hænder, hvorved da fordelene for de danske handlende ville gå aldeles tabt.

(...) Efter det foregående antager vi ikke alene, at den grønlandske befolkning befinder sig langt bedre under regeringens monopol, end den ville befinde sig, om handelen blev overladt til private, men vi anser det endogså for afgjort, at den under dette monopol befinder sig så vel, som det efter naturforholdene og dens egen kulturel tilstand foreløbigt er muligt. Et sådant bevis herpå afgiver den omstændighed, at, mens man overalt, hvor Amerikas oprindelige befolkning er kommen i berørelse med europæerne, ser hin i løbet af kort tid formindskes og efterhånden aldeles uddør, har Grønlands nationale befolkning under regeringens monopol ikke alene formået at hæve sig, efter at den ved smitsomme sygdomme og andre ugunstige omstændigheder, var bragt til at synke ned til en overordentlig ringe mængde, men er endog i stadigt og forholdsvis temmelig stærkt tiltagende, som det vil ses af folketællingsresultaterne.

Overblik

- Imperialisme stammer fra latin, imperium – at beherske. Det er karakteristisk at de imperialistiske magter søgte at opnå statslig overhøjhed over kolonierne – først og fremmest i Asien og Afrika.
- De ledende embedsmænd i kolonialadministrationen var særligt uddannede indbyggere fra de imperialistiske lande. Administrationens lavere niveau blev besat af koloniernes egne indbyggere.
- Omkostningerne ved kolonialadministrationen blev betalt af kolonien selv ved skatter og afgifter.
- Stater, som følte sig presset af de imperialistiske magter, svarede i mange tilfælde igen ved at prøve at skabe den samme industrielle og militære udvikling. Det mislykkedes i de fleste tilfælde på grund af manglende sociale og finansielle forudsætninger.
- Rivalisering mellem de imperialistiske magter var et gennemgående træk ved hele perioden.
- Der blev gennemført flere bestræbelser for at holde de latente konflikter om kolonierne nede ved internationale aftaler, fx Berlin-konferencen om Afrika og Open-Door politikken omkring Kina.
- Imperialismen blev til dels legitimeret ved, at den bibragte kolonierne en mere udviklet civilisation – det drejede sig om menneskerettigheder, retsgarantier, en udviklet transportsektor, skoler og hospitaler. Kristendommen blev også set som et gode, men blev aldrig påtvunget.

Tidslinje

1815	Storbritannien overtager kontrollen med Kapstaden fra boerne
1823	Monroedoktrinen
1830	Frankrig besætter Algeriet
1832	Grækenland bliver selvstændigt
1834	Boerne flytter nordpå over Orange-floden til Natal "Det store Trek"
1839-42	Opiumskrigen. Storbritannien overtager Hong Kong fra Kina
1846-48	USA fører krig mod Mexico og erobrer ca. halvdelen af det mexicanske territorium
1850-64	Taiiping-oprøret i Kina
1856-60	Storbritannien og Frankrig fører krig mod Kina
1857-58	Sepoy-oprøret. Indien bliver britisk kronkoloni
1868	Meiji-reformerne i Japan
1869	Åbningen af Suez-kanalen
1875	Storbritannien overtager kontrollen med Suezkanalen fra Egypten
1877	Dronning Victoria krones som kejserinde af Indien
1882	Storbritannien tager magten i Egypten
1883-85	Fransk-kinesiske krig sikrer Frankrig herredømmet over Vietnam
1884-85	Berlin-konferencen indfører under intens rivalisering regler for delingen af Afrika
1885	Belgisk Congo bliver kong Leopolds personlige ejendom. Indian National Congress dannes
1894-95	Japansk-kinesiske krig
1898	Fashoda-affæren. Den spansk-amerikanske krig
1899-1902	Boerkrigen
1900-1901	Boxer-opstanden i Kina
1904	Præsident Theodore Roosevelt udvider Monroedoktrinen.
1909	Ungturykernes revolution
1910	Sydafrika får selvstyre under britisk overherredømme
1912	Revolution i Kina. Kejserdømmet falder, og republikken udråbes
1914	Panamakanalen åbnes. Gandhi kommer til Indien
1916	Sykes-Picot aftalen
1917	Balfour-erklæringen
1919	Amritsar-massakren
1923	Det tyrkiske imperium opløses
1944	Island bliver selvstændigt
1947	Indien og Pakistan bliver selvstændige
1947	Storbritannien trækker sig ud af Palæstina
1948	Færøerne får hjemmestyre. Apartheid indføres i Sydafrika
1949	Kommunistisk revolution i Kina
1979	Grønland får hjemmestyre